

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ
ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE TOURISM POTENTIAL DEVELOPMENT IN WIANG SA ANCIENT
COMMUNITY: WIANG SA DISTRICT,
SURAT THANI PROVINCE

พระมหาศุภชัย สุภชโย (วงศ์พิพันธ์)

Phramaha Supachai Supachayo (Wongpipan)

พระสมุทรธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงศ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Noonklum

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: tanaprakom5285@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ จากข้อมูลของนักท่องเที่ยวปี 2561 มีจำนวน 444 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาร์ยามานเน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียง

* Received 13 April 2021; Revised 22 April 2021; Accepted 5 May 2021

สระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาคุณภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมาตรฐานในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมได้ตลอดทั้งปี ในการให้บริการควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนการทำงานไว้อย่างชัดเจน ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าประจำท้องถิ่น จุดถ่ายรูปในบริเวณโบราณสถาน เป็นต้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, แหล่งท่องเที่ยวชุมชน, เมืองโบราณเวียงสระ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Study tourism potential development in Wiang Sa Ancient community: Wiang Sa District, Surat Thani Province and 2) Study the guidelines for Tourism Potential Development in Wiang Sa Ancient Community: Wiang Sa District, Surat Thani Province. The population of this study were tourists for 444 persons who are travelling in Khao Sok national park tourist site, Klongsok Sub district, Panom district, Surat Thani province in B.E. 2561, specifying the sample size by using the Taro Yamane formula. (Taro - Yamame) sample size of 222 persons. Simple random sampling was used, The tools used for data collection were questionnaires, the statistics composed of frequency, percentage, arithmetic mean and Standard Deviation. The results of the research were as following: 1) The tourism potential development in Wiang Sa Ancient community: Wiang Sa District, Surat Thani Province overall is at a high level and 2) The guidelines for Tourism Potential Development in Wiang Sa Ancient Community: Wiang Sa District, Surat Thani Province found that the capacity for physical characteristics and environmental preservation should be developed. As well as developing the quality to be a cultural tourism destination that has a standard to support tourists who come to visit throughout the year. The service should be managed in a systematic manner and clearly planned to work. There should be development and promotion of the conservation of

arts and culture of community tourism sites to be more widely known by promoting through relevant agencies and various media, people in the community can earn more income from providing services to tourists such as selling local products, photo spots in the historic site, etc.

Keywords: The Potential Development, Tourism Community, Wiang Sa Ancient

บทนำ

รัฐบาลได้กำหนดให้ “การท่องเที่ยว” นั้นถือเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ใช้รูปแบบในการช่วย กู้วิกฤตให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรากฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกลับมาฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ขึ้นเพื่อกู้วิกฤตและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2555 - 2559 โดยเน้นที่ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภท โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางกรอบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตขึ้นอย่างยั่งยืน เน้นตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวมและมีแนวโน้มในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้นโดยเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้เห็นถึงความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นพิเศษ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ต้องสร้างจิตสำนึกของคนไทยให้มีความรักและความห่วงแหนถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สมควรแก่การรักษาไว้ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการวางกรอบในการใช้ประโยชน์ที่มีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมอย่างมีศักยภาพ การได้รับการสนับสนุนจากสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ การนำเอาประเพณีแบบดั้งเดิมในพื้นที่กลับขึ้นมาฟื้นฟูใหม่นั้นเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและช่วยสืบสานไม่ให้ประเพณีเหล่านี้หายไป รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมแหล่ง

ท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการและการตอบสนองต่อกลุ่มที่มีอิทธิพลในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอีกทางเลือกธุรกิจการท่องเที่ยวในการให้บริการแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและยังเป็นการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจหลักการท่องเที่ยวให้เติบโตขึ้นไป (วินิจ วีรยางกูร, 2551)

ตามแผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ 20 ปีหรือวิสัยทัศน์ปี 2579 คือ “เมืองเกษตรคุณภาพและการท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ไว้ตั้งแต่ปี 2560 โดยใช้กระบวนการ “มองจากมุมมองคนนอก” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเริ่มต้นด้วยการนำวิสัยทัศน์ของคนสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2560 มาพัฒนาให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ก้าวสู่การเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวชั้นนำของภาคใต้ภายในประเทศไทยและเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้คนทั่วโลกได้รู้จักนั่นเอง (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2560)

แนวคิดในการต้องการให้ชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรจะได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงต้องการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนได้มีการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและต้องการส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่กล่าวถึงในข้างต้นว่ามีแต่ภาพลักษณ์การรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแต่ทางทะเลทำให้อำเภอต่าง ๆ ไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและสามารถทำให้ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาตรงและสอดคล้องกับผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หรือแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองไปยังประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม รวมจำนวน 15 รูป/คน โดยเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน
1. เจ้าอาวาส	5 รูป
2. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง	1 คน
3. รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง	2 คน
4. กำนันตำบลเวียงสระ	1 คน
5. ผู้ใหญ่บ้าน	5 คน
6. ประชาชนชุมชนตำบลเวียงสระ	1 คน
รวม	15 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อความถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหา

2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาต เข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกร่างขึ้นมาไปสัมภาษณ์เจ้าอาวาส นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง รong นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง กำนันตำบลเวียงสระ ผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชุมชนตำบลเวียงสระ

1.3 ผู้วิจัยนำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้นและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากข้อมูลของ

นักท่องเที่ยวที่ผ่านเข้ามาเมื่อปี 2561 จำนวน 222 คน จากจำนวน 444 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบ (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การสร้างแบบสอบถาม

1. ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามที่สมบูรณ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3. นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้เพื่อความเที่ยงตรงและถูกต้อง

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา 1.00

5. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Riliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try - Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่

ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยมีลักษณะใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Riliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำมาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ นำมาเรียบเรียงเนื้อใจความให้มีความสละสลวยรัดกุมเข้าใจได้ง่ายและแยกออกไปเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มากสุด ($\bar{X} = 3.71$) รองลงมา ด้านการบริหารและจัดการ ($\bar{X} = 3.68$) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ($\bar{X} = 3.60$) และ ด้านศิลปวัฒนธรรม มีความพึงพอใจน้อยสุด ($\bar{X} = 3.43$) ตามลำดับดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในแต่ละด้านโดยรวม

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านลักษณะทางกายภาพ	3.61	1.04	มาก
2. ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	3.71	1.15	มาก
3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.60	1.12	มาก
4. ด้านศิลปวัฒนธรรม	3.43	1.19	ปานกลาง
5. ด้านการบริหารและจัดการ	3.68	1.18	มาก
รวม	3.61	1.14	มาก

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาปรับปรุงศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและปรับปรุงศักยภาพด้านการรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการรักษาและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองเวียงสระให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้มาตรฐานให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นและให้บริการที่เป็นระบบและวางแผนการทำงานได้อย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ทันทั่วถึง ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักให้มากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานและสื่อต่าง ๆ และควรพัฒนาส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้สู่ชุมชนและสามารถนำรายได้ไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.1 ด้านลักษณะทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมูลสารสนเทศหรือแผนพับที่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระและมีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มากสุด รองลงมา มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษาถึงความกลมกลืนของธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีเส้นทางการเดินทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมทุกฤดูกาลและมีความปลอดภัยในการเดินทาง สภาพถนนที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ อยู่ในสภาพที่ดีและมีป้ายบอกเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและคงสภาพดั้งเดิมที่มีคุณค่าหรือมีเอกลักษณ์เชิงการท่องเที่ยว และ ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว น้อยสุด ตามลำดับ จากการศึกษาของ ทิพาพร ไตรบรรณ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นั้นมีทัศนคติในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเดินทาง ด้านความสะดวก ด้านการกำจัดขยะ และด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ส่วนปัจจัยที่รองลงมาที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติว่าควรปรับปรุงเพิ่มเติม ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการการท่องเที่ยว (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557)

1.2 ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว มากสุด รองลงมา การจัดการคุณภาพอากาศ อากาศปราศจากฝุ่นและควัน ปราศจากเสียงรบกวน

ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองหรือกิจกรรมที่เสียงดัง การจัดการขยะมูลฝอย มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ เหมาะสมมีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ และการออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของจุฑามาศ ไชยศร พบว่า ได้มีการจัดลำดับศักดิ์ของแหล่งท่องเที่ยวตามค่าศักยภาพ กลุ่มที่มีค่าศักยภาพสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงถนนที่ใช้สัญจรเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง ระยะทางไม่ห่างจากชุมชนมากนักและใช้เวลาในการเดินทางไม่นานประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่ในเขตชุมชนจึงได้รับการบริการทางด้านสาธารณูปโภคจากชุมชนได้หลายประการ แหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าศักยภาพปานกลาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เนื่องจากในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการจะมีไม่ครบถ้วนทำให้มีศักยภาพต่ำกว่าแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มแรก แต่จะมีความพร้อมในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีสภาพเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ค่อยได้รับการดัดแปลงให้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าศักยภาพต่ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติทั้งหมดเมื่อพิจารณาตัวแปรต่าง ๆ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสะดวกในการเข้าถึงต่ำ แต่ในเรื่องของสภาพแวดล้อมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสูงเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไกล ไม่ถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยว (จุฑามาศ ไชยศร, 2536)

1.3 ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวรวมถึงความพึงพอใจในการบริการของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา การมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินให้กับแหล่งท่องเที่ยวและการบอกต่อกับบุคคลอื่นทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน การได้ร่วมทำกิจกรรม เช่น การเดินศึกษาทางธรรมชาติ ดูวิถีชีวิตชุมชนและชมศิลปวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรมมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว มีกลุ่มนักรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพึงพอใจในความสะอาด ความปลอดภัย และความพึงพอใจในมิตรไมตรีจากชุมชนท้องถิ่น น้อยสุด ตามลำดับซึ่งจากการศึกษาของรชดา เกรือทิวา พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของภาครัฐเอกชนผู้ประกอบการและประชาชนเจ้าของพื้นที่ควรร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอโดยใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม มีการกำหนดความต้องการการวางแผนการปฏิบัติตามแผนและการนำผลการประเมินมาทบทวนการดำเนินงานเพื่อการประเมินจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีความยั่งยืนมากขึ้น (รชดา เกรือทิวา, 2555)

1.4 ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ มากสุด รองลงมา เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ มีความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี ที่สามารถสืบค้นได้ มีความผูกพันต่อชุมชนและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น และมีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่สืบไป น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของสมประสงค์ อ่อนแสง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีสภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและกิจกรรมเด่นที่มีลักษณะเฉพาะที่เน้นการปฏิบัติทางด้านจิตใจ การศึกษาประวัติความเป็นมา ศิลปกรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพักผ่อนหย่อนใจและการชมทัศนียภาพที่สวยงาม ร่มรื่น รวมทั้งการรักษาสืบทอดประเพณีท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพเส้นทาง ลักษณะการเดินทาง ระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พักบริการ สาธารณูปโภคความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่มรวมถึงระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การประชาสัมพันธ์และความพร้อมของบุคลากรที่มีขีดความสามารถในการรองรับเพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของนักท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังมีปริมาณน้อยจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ชาวบ้านในชุมชนก็ยังมีความรู้สึกว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมนั้นไม่ได้สร้างความรำคาญแต่อย่างใด เป็นสิ่งจูงใจในการท่องเที่ยว (สมประสงค์ อ่อนแสง, 2551)

1.5 ด้านการบริหารและการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว หากเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บไข้ได้แบบป่วยฉุกเฉิน สามารถประสานหน่วยงานเข้าช่วยเหลือได้ทันเวลา มากสุด รองลงมา มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพียงพอและสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง การบริการด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เพื่อกระจายข้อมูลที่ถูกต้องสะดวกแก่การสืบค้นของนักท่องเที่ยว มีการจัดนิทรรศการให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระรวมถึงการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับชุมชน และมีการจัดเตรียมสถานที่และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีป้ายอธิบายข้อมูลเนื้อหาครบถ้วนของแหล่งท่องเที่ยว น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของเพ็ญกานต์ นามวงศ์ พบว่า การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงหมู่บ้าน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างรายได้

ให้แก่ชุมชนและเพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักรวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก รักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป (เพ็ญกานต์ นามวงศ์, 2552)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาคุณภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมาตรฐานในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมได้ตลอดทั้งปี ในการให้บริการควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนการทำงานไว้อย่างชัดเจน ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าประจำท้องถิ่นจุดถ่ายรูปในบริเวณโบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องจากการศึกษาของ ทิพาพร ไตรบรรณ พบว่า หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนโดยให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557) และจากการศึกษาของรชาดา เครือทิวา พบว่า ชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนานำการท่องเที่ยวชุมชนและเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จัดหาเจ้าภาพหลักที่มั่นใจและมั่นคงต่อการพัฒนา ไม่แสวงหาผลประโยชน์และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาได้ซึ่งอาจเป็นการจัดตั้งองค์กรชมรม โดยภาคเอกชนหรือผู้เกี่ยวข้องมีแผนการดำเนินงานและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนไปพร้อมกัน (รชาดา เครือทิวา, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหารและการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองให้พบและนำเสนอจุดเด่นของตนโดยไม่ซ้ำกับที่อื่นและการบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ควรนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้เข้าด้วยกันและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเพื่อให้เกิดการส่งต่อแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งจัดให้มีมัคคุเทศก์หรือนักเล่าเรื่องชุมชนหรือผู้ต้อนรับที่คอยทำหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมง ที่สำคัญบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จะต้องทำงานร่วมกันและมีกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความหลากหลายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560 - 2564). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนยุทธศาสตร์ปฏิบัติการและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2555 - 2559). (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จุฑามาศ ไชยสร. (2536). การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2564 จาก <http://www.thaithesis.org/detail.php?id=49665>
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาหมู่บ้านอรุญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เพียงกานต์ นามวงศ์. (2552). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- รชดา เครือทิวา. (2555). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดอ่างทอง. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตอ่างทอง.
- วินิจ วีรยางกูร. (2551). การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมประสงค์ อ่อนแสง. (2551). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). (เอกสารอัดสำเนา). สุราษฎร์ธานี: สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2558). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2558 - 2560. (เอกสารอัดสำเนา). สุราษฎร์ธานี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี.